

ISSN (E): 2181-4570

TA'LIM METODLARI VA VOSITALARI
DTPI, Pedagogika instituti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2 bosqich
talabasi

Berdimurodova Maftuna

Annatsiya. Ushbu maqolada ta'lim metodlari haqida ma'lumot berilgan hisoblanadi. Ta'lim metodlarining o'rganish usullari, vositalari, didaktik metodlar haqida ma'lumot berilgan. Metod so'zining ma'nosi haqida bayon qilingan. Ta'lim metodlari orqali o'quvchilarning diqqatini jamlash ularga qanday qilib samarali bilim berish haqida bayon qilingan.

Kalit so'zlar. Ta'lim metodlari, usullar, bilish faoliyati usullari, ta'lim beruvchi, ta'lim oluvchi, ilm-fan, texnika-texnologiya, o'quv material, didaktik xarakter, pedagogik nazariya.

Kirish. Ta'lim jarayonining muvaffaqiyati uning shakligagina emas, balki qo'lanilayotgan metodlar samaradorligiga bog'liq bo'lib, u ta'lim nazariyasida asosiy o'rinlardan birini egallaydi. «**Metod**» — yunoncha «metodos» - «yoi» degan so'zdan paydo bo'lib, u, tadqiq qilish ma'nosini anglatadi. Ta'lim metodi ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning aniq maqsadga erishishiga qara-tilgan birgalikdagi faoliyatdir.

Ta'lim metodlari - o'qitishning o'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishish usullarini hamda o'quv materialini nazariy va amaliy yo'naltirish yo'llarini anglatadi. Metodlar bir qancha asosiy guruhlardan iborat bo'lib, ularning har biri o'z navbatida kichik guruhlar va ularga kiruvchi alohida metodlarga bo'linadi.

O'quv-biluv faoliyatini tashkil qilish va amalga oshirish jarayonining o'zi esa axborot uzatish, qabul qilish, anglash va o'quv axborotlarini esda saqlashni hamda olinadigan bilim va ko'nikmalarni amaliyotda qo'llay olishni nazarda tutishni hisob-ga olsak:

-birinchi guruh metodlariga so'z orqali axborotni uzatish va eshitish orqali qabul qilish metodlari og'zaki metodlar; hikoya, ma'ruza, suhbat va boshqalar;

-ikkinchi guruh metodlariga o'quv axborotlarini ko'rgazmali uzatish va ko'rish orqali qabul qilish metodlari - ko'rgazmali metodlar: tasviriy, namoyish qilish va bosh-qalar;

-uchunchi guruh metodlariga o`quv axborotini amaliy mehnat harakatlari orqali berish (amaliy metodlar, mashqlar, laboratoriya tajribalari, mehnat harakatlari va boshqalar) kiradi.

Ta`lim metodlari tarkiban o`qitish metodlari va o`qish metodlaridan iborat. O`qituvchi bilimlarni Og`zaki bayon etsa, bolalar uni tinglaydi; o`qituvchi mustaqil ish topshirsa, o`quvchilar bajarishadi. Bilimlarni Og`zaki bayon etish, mustaqil ishlash kabilar o`qitish metodlari bo`lib, ular vositasida didaktik vazifalar (bilimlarni o`rganish, mustahkamlash, takrorlash va sh.k) hal etiladi. O`quv-tarbiya jarayonida ta`lim metodlarining samaradorligini oshirish maqsadida o`qitish va o`qish metodlari majmuasidan foydalaniladi.

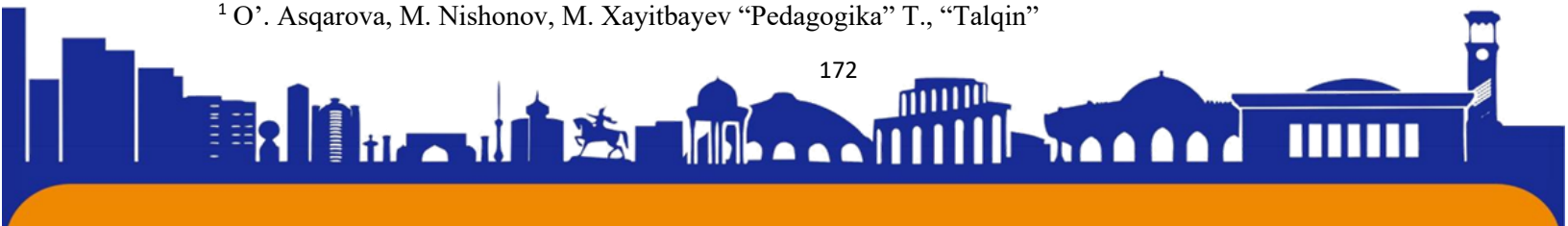
Masalan, ma`ruza metodi tarkiban o`qituvshining o`rganilayotgan mavzuni mantiqiy izchillikka, Og`zaki bayon qilishi, o`quvchilarning esa o`quv materiallarini izchil tinglashi kabi metodlardan iborat. **Ma`ruza metodidan** shu yo`sinda foydalanish o`qituvchining, o`quvchining ham faolligi talablariga, binobarin, ta`limning samaradorligini oshirish ehtiyojlariqa mos kelmaydi. Zero, ma`ruzaning yuqoridagi ko`rinishi faqat bolalar xotirasiga mo`ljallangan¹.

Ma`ruza ham bolalar xotirasiga, ham ular tafakkuriga mo`ljallab tashkil etilganda, uning samaradorligi yanada oshadi. tajribali o`qituvchilar ma`ruza metodining samaradorligini oshirish maqsadida turli variantlardan foydalanishadi.

Yuqoridagilardan ko`rinadiki, ta`limda hech bir metod sof holda qo`llanilmaydi. har bir ta`lim metodi tarkiban o`qitish metodlari va o`qish metodlaridan iborat. O`qitish va o`qish metodlarining bir-biriga mosligi, o`qitish va o`qish faoliyatlarining o`zaro muvofiqlashuvini ta`minlaydi. Bu o`z navbatida didaktik ta`sirning o`qitish va o`qish faoliyatlari o`zaro ta`sirining samarali amal qilishiga olib keladi. Ta`lim metodlarining har bir guruhida o`qitish va o`qishning o`zaro ta`siri qatnashadi.

O`zaro ta`sir ishtirok etmaydigan metod ta`lim metodi sanalmaydi. Masalan, o`qituvchi evristik suhbatni tanladi deylik: bolalar uchun tushunarli, ularni qiziqtiradigan savollarni o`rtaga tashlay olish o`qituvchi faoliyatiga bog`liq. O`qituvchi o`zi dars beradigan sinf o`quvchilarining umumiy tayyorgarligini aniq tasavvur etsa, bolalarning real bilish imkoniyatlarini hisobga olsa, ularning yosh va individual xususiyatlariga tayansa, ana o`shandagina sinf o`quvchilari ta`limda faol ishtirok

¹ O'. Asqarova, M. Nishonov, M. Xayitbayev "Pedagogika" T., "Talqin"

etishadi. O`qituvchi faolligi o`quvchi faolligini va, o`z navbatida, o`quvchilar faolligi o`qituvchi faolligini ta`minlaydi.

Og`zaki bayon metodlari. Hikoya, tasvir, suhbat, ma`ruza ta`limning bilimlarni Og`zaki baen qilish metodlari sanaladi. Bu metodlar evristik suhbatni hisobga olmaganda, asosan, o`quvchilarning xotirasiga mo`ljallab tashkil etiladi. hurilish jihatidan ularning tarkibi bir xil: o`qituvchi tushuntiradi, bolalar tinglaydi.

Hikoya. Ta`limning turli bo`g`inlarida qo`llaniladigan universal metodlardan biri hikoyadir. hikoyaning bir necha xil turi mavjud: kirish hikoyasi- o`quv materialini o`rganishga bolalarni tayirlash maqsadida o`tkaziladi. kirish hikoyasi badiiy asarlar bilan tanishtirish, Yangi mavzuga oid omillarni eslash, ularni dastlabki tahlil etish bilan daxldor metoddir; bayon shaklidagi hikoya- Yangi o`quv materialini bevosita idrok etish bilan aloqador metodi sanaladi. Bayon shaklidagi hikoyada o`qituvchi o`quv materialini mazmunini turlicha aytadi, uning asosiy va ikkinchi darajali xususiyatlarini izohlaydi; yakunlovchi hikoya-undan darsning oxirida o`rganilgan mavzuga yakun yasash maqsadida foydalaniladi.

Ma`ruza. Ma`ruza o`rta umumta`lim maktablarining yuqori sinflarida, texnikum va kollejlarda, oliy o`quv yurtlarda foydalaniladigan ta`lim metodi bo`lib, unda o`zaro ta`sir o`qituvchining bayoni va bolalarning tinglashi, ayrim omillar, asosiy g`oya va bog`lanishlarni yozib olish shaklida amal qiladi. Ma`ruza uchun vaqt bolalarning tayyorgarlik darajasi, o`quv materialini xajmiga ko`ra belgilanadi. Yuqorida keltirilgan ma`lumotlar orqali bolalarga tez va samarali bilim berish usullari va vositalarini mukammal o`rganish mumkin. Bu esa har bir pedagog uchun samarali usul hisoblanadi.

Xulosa. Ta`lim metodlari nafaqat o`quvchini, balki, o`qituvchilarni ham zukkolikka chaqiradi. Ta`lim metodlarida keltirilgan metodlar va vositalardan foydalanilgan dars qoniqarli tarzda bayon qilinadi. Keltirilgan metodlar o`tilyotgan darsni ham samarali qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Холмуротова, Ш. М. (2022). АЁЛЛАР ДЕВИАНТ ХУЛҚ-АТВОРИНИНГ ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ ДИАГНОСТИКАСИ. Science and innovation, 1(В3), 129-133.

2. Холмуротова, Ш. М. (2022). АЁЛЛАРДА ДЕВИАНТ ХУЛҚ-АТВОР ХУСУСИЯТЛАРИ ПСИХОПРОФИЛАКТИКАСИДА ДИНИЙ БИЛИМЛАРНИ

ҚЎЛЛАШ. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2(6), 286-294.

3. Холмуротова, Ш. М. (2021). ЗНАЧЕНИЕ РЕЛИГИОЗНЫХ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ ЛИЧНОСТИ В ДУХОВНОМ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ. European science, (3 (59)), 60-63.

4. Холмуротова, Ш. М., & Алмардонова, Г. Т. Қ. (2022). ҚИЗЛАРНИ МУСТАҚИЛ ОИЛАВИЙ ҲАЁТГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ШАКЛ, МЕТОД ВА ВОСИТАЛАРИ. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2(11), 375-383.

5. Holmurotova, S., & Adilova, S. (2022). ERIK BERNNING TRANZAKSION TANHLILIDAN TUZILMAVIY TAHLIL. Science and innovation, 1(B8), 391-393.

6. Холмуротова, Ш. М. (2023). МУҚАДДАС МАНБАЛАРДА АЁЛ ЎРНИНИНГ ПСИХОЛИГИК ШАРҲИ. TA`LIM VA RIVOJLANISH TANHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(3), 85-88.

7. Holmurotova, S., & Adilova, S. (2023). SHAXS IJTIMOIYLASHUVIDA RATSIONAL-EMOTIV PSIXOTERAPIYANING SAMARADORLIGI. Interpretation and Researches, 2(3). извлечено от <http://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/16>

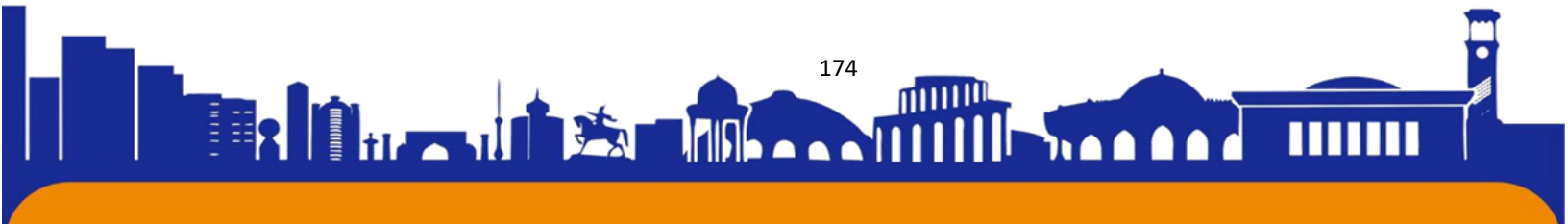
8. Orifjonovna, A. D. (2022). Psychological Factors of the Use of Coaching Technology in the Formation of Spiritual Emotional Intelligence in Students. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(3), 215-218.

9. Aminova, D. O. (2021). THE EFFECT OF SOCIAL PROCESSES ON HUMAN CONSCIOUSNESS. Экономика и социум, (1-1 (80)), 30-32.

10. То`рахонова, М. (2023). ВО `LAJAK O `QITUVCHILARNING KASBIY O `ZLIGINI ANGLASHINING PSIXOLOGIK OMILLARI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 3(3), 54-59.

11. Kizi, M. T. A. (2022). Solutions to the problem in the development of intellectual property of modern educational technologies.

12. Бозорова, М., & Турахонова, М. (2021). РОЛЬ ЭТНОПЕДАГОГИКИ В ПРОЦЕССЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ. Энигма, (32), 82-86.

13. Xushboqov, Q. (2022). BIR YOZUVDAN IKKINCHI YOZUVGA O`TISHDAN TARXIY SABOQ. Eurasian Journal of Academic Research, 2(5), 306-310.

14. Qobilbek Shokirovich Xushboqov (2022). O`ZBEK KIRILL VA LOTIN ALIFBOSI BORASIDAGI TURLI QARASHLAR. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2 (5), 385-391.

15. Djoraevich, E. B., Shokirovich, K. K., Shodieva, K. K., & Gayratovna, Y. G. A Commentary on a Poem. International Journal on Integrated Education, 4(3), 122-125.

16. Xushboqov, Q. (2022). BIR YOZUVDAN IKKINCHI YOZUVGA O`TISHDAN TARXIY SABOQ. Eurasian Journal of Academic Research, 2(5), 306-310.

17. Xushboqov, Q. S. (2022). O`ZBEK KIRILL VA LOTIN ALIFBOSI BORASIDAGI TURLI QARASHLAR. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2(5), 385-391.

18. Saidova Parvina Mirzo qizi, & Murodullayeva Zaytuna Abdulloyevna. (2023). SHARQ MUTAFAKKIRLARINING MA`NAVIY TARBIYA HAQIDAGI TA`LIMOTLARI . Journal of Universal Science Research, 1(5), 340–351. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/665>

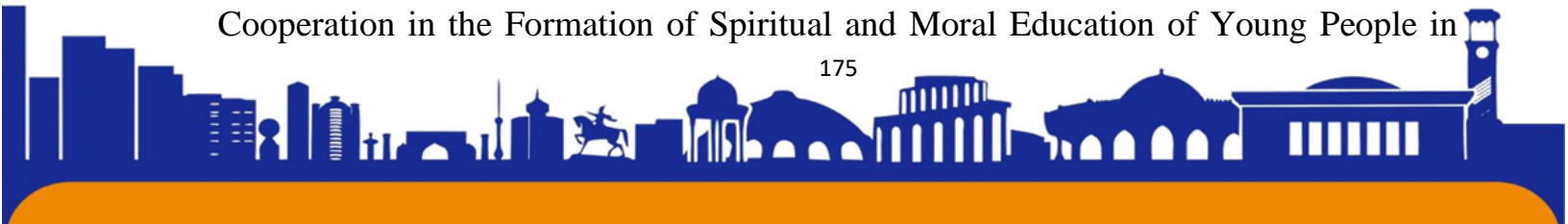
19. Saidova Parvina Mirzo qizi, & Saparova Shalola Sheraliyevna. (2023). ABDURAUFI FITRATNING “OILA” ASARIDAGI MA`NAVIY-AXLOQIY QARASHLARI. Journal of Universal Science Research, 1(5), 352–362. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/666>

20. Saidova Parvina Mirzo qizi, & Pardayeva Sevara Abdunosir qizi. (2023). 1-4-SINF O`QUVCHILARIDA MA`NAVIY TARBIYA INDIKATORLARINI SHAKLLANTIRISH MAZMUNI. Journal of Universal Science Research, 1(5), 363–373. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/667>

21. Абдуразаков, Ф. (2022). У^ УВ МАШЕУЛОТЛАРИДА У^ УВЧИЛАРИНИНГ НОТЦЛИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ.

22. Abdurazaqov Fazliddin Abdunabiyevich. (2023). OLIY TA`LIM MUASSASASI TALABALARIGA TARBIYA BERISHDA PEDAGOG NUTQI. *Journal of Universal Science Research*, 1(4), 16–23. Retrieved from <http://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/396>

23. Jumaevich, K. K., & Abdullajonovna, A. G. (2021). Technology of Cooperation in the Formation of Spiritual and Moral Education of Young People in

Society and Its Qualimetry. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 7062-7068.

[24.](#) Jumaevich, K. K., & Mengliboevna, B. D. (2021). FORMATION OF EDUCATIONAL CONCEPTS RELATED TO ENTREPRENEURSHIP AND SAVING IN THE LABOR PROCESS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 2(11), 152-156.

[25.](#) Jumaevich, K. K., Ergashovich, P. A., & Ismailovich, A. A. (2021). Development of Young Generation In The Spirit of National Ideas in The Process of Spiritual and Moral Education. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 25(6), 2173-2188.

[26.](#) Jumaevich, K. K., & Mengliboevna, B. D. (2021). Family Cooperation Technology in the Formation of the Concepts of Entrepreneurship and Savings in Primary School Students. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 7069-7076.

[27.](#) Д. М. Бобоқулова (2021). БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИДА ТЕЖАМКОРЛИК ВА ИҚТИСОДИЙ ТАРБИЯНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК АСОСЛАРИ. Academic research in educational sciences, 2 (NUU Conference 1), 204-207.

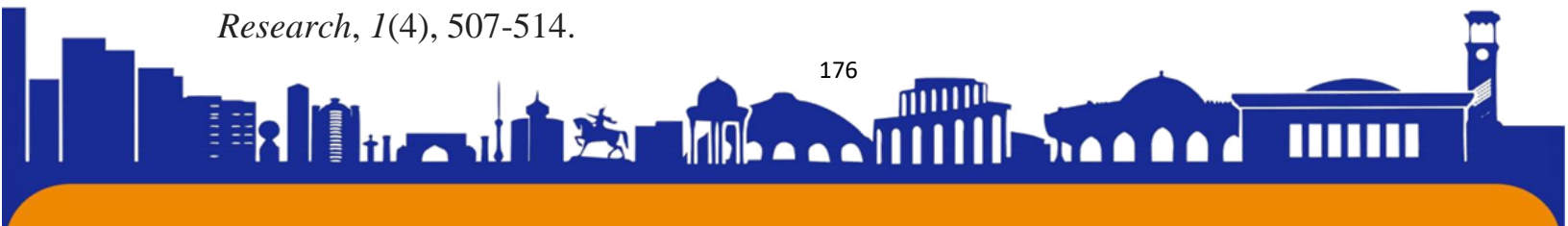
[28.](#) Jumaevich, K. K., & Mengliboevna, B. D. (2021). Problems of entrepreneurship, economy and economic education in the pedagogical heritage of eastern Thinkers. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(8), 565-572.

29. Ibrohimov A., Sultonov X., Jo'raev N. Vatan tuyg'usi. – Toshkent, O'zbekiston, 1996.

30. Milliy istiqloq g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar, -Toshkent: «Yangi asr avlodi», 2001.

[31.](#) Ergashev I. va boshq. Milliy istiqloq g'oyasi: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim bakalavriat bosqichi uchun darslik. - Toshkent: Akademiya, 2005.

32. Bahridin o'g'li, O. F. (2023). MILLIY HUNARMANDCHILIKNING MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI KASBIY TARBIYANI TAKOMILLASHTIRISH (1-4-sinflar misolida). *Journal of Universal Science Research*, 1(4), 507-514.

33. Xudayqulov, X., & Odinaboboev, F. (2022). ПЕДАГОГИК МОДУЛИ ИЎҚИТИШДА ИННОВАЦИОН ТАРАҚҚИЁТНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАР. *Science and innovation*, 1(В7), 960-967.

34. Odinaboboyev Fazliddin Bahridin o'g'li. (2023). BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNING MEKANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI KASBIY TARBIYANI TAKOMILLASHTIRISH. *Scientific Impulse*, 1(9), 136–141. Retrieved from <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/7673>

35. Baxriddin o'g'li, F. O., Abdunabiyevich, F. A., & Norbo'Tayevna, N. D. (2022). IMPROVING VOCATIONAL EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS BY DEVELOPING PRIMARY MECHANISMS OF NATIONAL CRAFTS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(02), 577-580.

36. Xushbaxtova Dilnoza Jaylov qizi, Xushbaxtova Dilnoza Jaylov qizi, & Shuhratova Dilfuza. (2023). NUTQ MADANIYATI. *Journal of Universal Science Research*, 1(3), 164–167. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/347>

37. qizi Xushbaxtova, D. J. (2022). SHEROBOD DOSTONCHILIK MAKTABINING SHAKILLANISH TARIXI VA TARAQQIYOT TAMOYILLARI. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(4), 48-52.

38. Akbar To'raqulov Rustam o'g'li, & Zaripova Barchinoy Abdumajit qizi. (2023). MILLIY O'QUV DASTURIDA HAYOTIY KO'NIKMALARINING SHAKLLANISHI. *Journal of Universal Science Research*, 1(5), 513–517. Retrieved from <https://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/696>

39. To'raqulov Akbar Rustam o'g'li, & Esanova Marjona Absalom qizi. (2023). MILLIY O'QUV DASTURI VA XALQARO BAHOLASH DASTURI: YANGI DARSLIKLARNI ISHLAB CHIQUISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBANING AHAMIYATI. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY*, 1(1), 62–65. Retrieved from <https://uzresearchers.com/index.php/ijrs/article/view/105>

40. To'raqulov Akbar Rustam o'g'li, & Sanjar Xudoyberdiyev. (2023). STEAM TA'LIM TIZIMI AFZALLIKLARI . *INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY*, 1(1), 58–61. Retrieved from <https://uzresearchers.com/index.php/ijrs/article/view/104>

